

SECTION: PSYCHOLOGY

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕГОЦЕНТРИЗМУ ТА ІНФАНТИЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ПСИХІКИ СУБ'ЄКТА

Амурова Яна Володимирівна

доктор філософії (PhD), доцент

Кафедра психології діяльності в особливих умовах
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національний університет цивільного захисту України

amurova_yana@chipb.org.in

Актуальність вивчення проблеми особистісного егоцентризму у взаємозв'язку з іншими формами поведінки дітей пояснюється зростанням кількості їх проявів в дитячому віці. Інфантилізм та егоцентризм блокують повноцінний психічний розвиток особистості і перешкоджають побудові гармонійних стосунків у суспільстві. Все частіше фіксації дитячого періоду заважають людині у майбутньому пристосуватися до життєвих ситуацій та адаптуватися в соціумі.

Феномен дитячих форм поведінки, зокрема, егоцентризму та інфантилізму, цікавив багатьох зарубіжних вчених (А. Адлер, Е. Берн, Е. Еріксон, Ж. Піаже, В. Франкл, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг) та вітчизняних науковців (А. Богуш, Л. Виготський, Т. Пашукова, Т. Яценко). Аналіз психологічної літератури дає змогу нам прослідкувати взаємозалежність особистісного егоцентризму та інфантильних тенденцій психіки суб'єкта, а також їх вплив на міжособистісні стосунки індивідів.

Процес міжособистісного пізнання людьми одне одного ускладнюється явищем егоцентризму. Як механізм пізнавальної діяльності, він полягає в нездатності побачити і зрозуміти позицію іншої особистості, невмінні оцінити факти, події, явища з її точки зору.

Егоцентризм (лат. ego – я; centrum – центр) – зосередженість індивіда тільки на власних інтересах і переживаннях, що зумовлює його нездатність зрозуміти іншу людину як суб'єкта взаємодії та самодостатню особистість [3]. Увів це поняття Ж. Піаже, який досліджував мислення дітей, їх уявлення про світ і фізичну причинність.

Егоцентризм властивий не тільки дитині, а й дорослому, коли він оперує своїми спонтанними, наївними судженнями про речі. Егоцентризм є спонтанною позицією, що керує психічною активністю з дитинства і зберігається протягом усього життя тих людей, які залишаються на низькому рівні психічного розвитку.

Особистісний егоцентризм є фіксованою установкою людини на своїх думках, хвилюваннях, уявленнях, цілях, якостях характеру і темпераменту.

Егоцентризм як якість особистості має такі форми: екстравертованість та інтровертованість. Людина із екстравертованою формою егоцентризму проявляє демонстративність у спілкуванні, нагромаджує інформацію на своїх співрозмовників, прагне бути у центрі уваги. Інтровертована форма егоцентризму виражається у замкнутості, швидкій виснажливості, прагненні бути наодинці зі своїми думками [3].

Егоцентризм як якість особистості може супроводжуватися деякими акцентуаціями характеру та психічними захворюваннями: істерія, шизофренія. Істерія зазвичай супроводжується бажанням привернути до себе увагу та викликати захват. Серед особистих якостей, за допомогою яких прагнуть справити враження на інших, найчастіше домінують надмірна чутливість, схильність все сприймати на свій рахунок, непостійність настрою і відносин, інфантильність, неадекватна самооцінка. Типовими поведінковими засобами привернення уваги слугують надмірна емоційна збудливість і експресивність, балакучість, театральність, схильність до перебільшення, фантазування, брехня, капризність, впертість [4].

Особистісний егоцентризм проявляється в інфантильних тенденціях дорослої людини. У психологічному словнику наведено наступне визначення інфантилізму: збереження в психіці та поведінці дорослої особистості якостей, властивостей, рис і особливостей, характерних для дитячого віку. Індивід, якому властивий інфантилізм вирізняється, за нормального або навіть прискореного фізичного й розумового розвитку, незрілістю емоційно-вольової сфери, що виявляється в несамотійності рішень, почутті незахищеності, зниженій самокритичності, підвищеній вимогливості до інших у вияві турботи про себе, егоцентризмі [5].

Інфантильність розглядається З. Фрейдом як фіксація на певній стадії розвитку. Типовою інфантильною реакцією є захисний механізм регресії – повернення до дитячих форм поведінки. Вчений, аналізуючи матеріал забутих дитячих переживань, робить висновок, що «неусвідомлене в психічному житті – це інфантильне» [5, с. 210].

Фіксації, що сформувалися на основі інфантильного відчуття незахищеності, супроводжуються страхом смерті, самотності, болю, переслідування, а тому створюють перепони у психічному розвитку суб'єкта. Самотність «дозволяє» особистості зберігати відчуття інфантильної всемогутності, що може мати вияв у дискредитації інших, антипатії, спрямованій як на себе, так і на оточуючих людей. Якщо дитина оточена лише схваленням і любов'ю й нічого не знає про зовнішній світ, у неї може з'явитися впевненість у своїй величї та значущості, що призводить до егоцентричної життєвої позиції, переконаності в тому, що жити – означає бути коханим. Ця манія величї і нарцисична установка будуть неприйнятними для навколишніх; вони відповідатимуть на неї ворожістю та ізоляцією [4].

За Е. Берном, «кожен приховує в собі маленького хлопчика або дівчинку», що може нести позитивне забарвлення. Ця частина особистості відповідає за творчість, оригінальність, отримання приємних вражень [2].

Витоки інфантильних тенденцій психіки суб'єкта і особистісного егоцентризму А. Адлер вбачає в особливостях виховання. Однією із перепон особистісного зростання автор називає розпещеність. Розпещені діти мають труднощі у розвитку почуття соціального інтересу і кооперації. Їм не вистачає впевненості в своїх силах тому, що інші люди (зазвичай батьки) завжди робили все за них [1].

Отже, реалізація інфантильних тенденцій психіки суб'єкта та їх прояви в егоцентричній спрямованості особистості серед молоді зумовлюють неефективну позицію в соціумі, бездіяльність, нездатність впоратися зі складними ситуаціями. Зазвичай, проаналізовані нами форми дитячої поведінки, є наслідком деструкцій виховання. Тому перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні глибинних детермінант даного феномену.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Індивідуальна психологія і розвиток дитини. 2017. 174 с.
2. Берн Е. Ігри, у які грають люди / пер. К. Меншикової. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. 256 с.
3. Войтко В. І. Психологічний словник / під ред. В. І. Войтка. Київ : Видавниче об'єднання «Вища школа», 1982. 215 с.
4. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта: монографія / Т. С. Яценко та ін. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. 280 с.
5. Фройд З. Вступ до психоаналізу / пер. з нім. П. Таращука. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 480 с.

ПСИХОКОРЕКЦІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ПЕРЕДЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО СТРЕСУ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бочелюк Віталій Йосипович

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри
Заслужений працівник освіти України,
Кафедра психології та соціальної роботи
vitalik.psyhol@ukr.net

Кирбят'єва Єлизавета Олегівна

здобувач вищої освіти першого курсу
Спеціальність 053 – Психологія
Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя

Психологічний тренінг допоможе студентам зняти емоційну розгубленість, напружений психологічний стан, уникнути соціальної ізоляції, подолати